

NOGEN MYRFUND FRA TRØNDELAGEN

AV

ANATHON BJØRN

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKABS SKRIFTER 1920. Nr. 4

AKTIETRYKKERIEET I TRONDHJEM
1920

Som et udmerket supplement til grav- og bopladsfundenes rækker av oldtidsredskaper, vaaben og bruksgjenstande av sten og metaller kommer de arkeologiske myrfund som ofte bestaar av saker av organisk materiale hvorved vort kjendskap til oldtidens liv og kultur er blit utvidet i høi grad. Medens Sverige og Danmark kan opvise en række fund fra mark og myr som nu hører til de største skatte i vore nabolandes museer, er Norge langt mindre heldig stillet i saa henseende. De vældige myrstrækninger som findes i landet, særlig i Vest- og Nordvestnorge, har kun ydet litet av interesse for arkeologien. Saaledes har man blandt myrfundene fra Trøndelagen hittil kun hat et der var av en saadan betydning at det er blit indført i litteraturen¹. Der findes dog flere andre og ved en gjennemgaaelse av dem har jeg heftet mig ved tre fund som maa siges at ha en viss interesse selv om den absolute alder kan være vanskelig at fastslaa som det saa ofte er tilfældet ved myrfund av saker som ikke kjendes fra gravene og hvor geologiske iagttagelser ikke foreligger.

---

¹ K. Rygh, Spredte meddelelser fra oldsagsamlingen. T. V. S. 1899, no. 9, s. 6 ff.

I.

Under inventarnummer 9333 opbevares i Videnskabselskabets oldsaksamling det som fig. 1 og 2 avbildede boggreie av skind som i 1910 fandtes 45 cm. dypt i en myr paa Aukra prestegaard i Romsdalen. Fig. 1 viser stykket i sin nuværende stand, fig. 2 er en delvis rekonstruktion av det. For min beskrivelse av boggreiet lægger jeg K. R y g h s utrykte katalogbeskrivelse til grund med et par nødvendige tilføielser. Det er dannet av firedobbelt sammenlagt kobbehud syet sammen med traad av tvundet haar. Det bestaar av to 70 cm. lange stykker som i den ene ende er fast sammenknyttet med læderremmer, hvis frie ender ikke er bevaret i sin helhet; av resterne faar man nærmest indtryk av at remmere oprindelig har endt i en dusk. Boggreiets anden ende er løst bundet sammen med en rem. Efter størrelsen kunde stykket nok ha passet til en hest, men der findes intet tegn til at der har været tilknyttet remmer paa siderne. Derimot hænger i det sammenknyttende baand nedentil en rest av en dobbelt tvundet kobbeskindsrem, og nedenfor i selve boggreiet er der flere hul med levninger av tykke remmer.

Som man ser antyder K. R y g h at boggreiet kunde ha været brukt til en hest, men finder tillike træk ved det som synes at gjøre det uskikket hertil. Det har nu ogsaa i længere tid været tradition i museet at boggreiet er en rensæle, og i samme retning uttalte den med vore lappers liv vel fortrolige rektor Q v i g s t a d sig da stykket blev forevist ham under hans besøk i museet ifjor høst uten at jeg dog nærmere kjender hvorpaa han grundet sin opfatning. Hvad som imidlertid efter min mening taler for at opfatte boggreiet som en rensæle er den omstændighet, at draget maa ha gaat mellem dyrets ben ganske som det er tilfældet ved lappernes pulk, en eiendommelighet som ikke godt kan tænkes hvor det gjælder hest eller okse som trækdyr. Som en rest av et drag anser jeg det ovenfor nævnte stykke av en dobbelt tvundet kobbeskindsrem som er bundet til det baand der nedentil holder greiet sammen. Remresterne i hullene under baandet er øiensynlig kun rester av remmer der har tjent til at styrke sælen ved en fastere sammenknytning paa samme maate som de øvre ender er bundet sammen.

Da denne eiendommelighet m. h. t. den maate hvorpaa draget er fæstet maa siges at være avgjørende for vor opfatning av boggreiet som en rensæle, faar vi derved den interessante oplysning at man engang i Romsdalen har holdt tamren og benyttet dem

Fig. 1

som trækdyr. Tiden herfor er vanskeligere at avgjøre. En finsk etnograf U. T. Sirelius har nylig publiceret en interessant avhandling om tiden for renens tæmning, som han av flere grunde forlægger til stenalderen¹. Et meget vigtig bevis herfor finder han i to fund av primitive slædemeier fra finske torvmyrer, lignende meierne paa de slæder samojederne bruker i vore dage. For det ene funds vedkommende foreligger ogsaa geologiske iagttagelser som viser at det endogsaa stammer fra tidlig littorinatid. Det foreliggende stykke kunde nok ogsaa efter dets enkelhet og den primitive garvning det røber skrive sig fra stenalderen², men der er dog visse vanskeligheter ved at godta en slik datering. Det er da særlig at ta hensyn til vore mange helleristninger fra stenalderen, hvor dyrefigurene maa antages at forestille netop de dyr hvorpaa der særlig blev drevet jagt, og paa disse ristninger forekommer jo renen hyppig. I motsætning til bronsealderens ristninger kan det ikke sees at husdyr er fremstillet nogen gang. Det er derfor en langt mere plausibel forklaring, som konservator Th. Petersen har paapekt for mig, at anse foreliggende ren-sæle som et minde om en ældre sjøfinnebebyggelse i det ytre av Romsdalen. Det tør nemlig været utvilsomt at sjøfinner i vikingetiden og tidlig middelalder har holdt til længer syd end i vore dage. Som minder efter dem er med stor sandsynlighet at anse endel bopladsfund og hustufter ved kysten, antagelig fra senere jernalder, som viser en temmelig primitiv redskapskultur. Ogsaa stedsnavnene taler i samme retning. Vi har langs kysten stedsnavne sammensat med ordet *finn* og som maa staa i forbindelse med folkenavnet finner.

II.

De saakaldte Moorleichen har hittil i Skandinavien kun været kjendt fra Danmark. Imidlertid opbevares i Videnskabsselskabets oldsaksamling et fund som vel rettest ogsaa bør henføres til Moorleichenfundgruppen selv om det her kun dreier sig om et skelet paa hvilket intet av de bløtere dele er bevaret.

Under jernbanearbeide paa *Sør-Kil* i *Stjørdalen* støtte man i 1879 ved en fjeldside og like ved en bæk paa et usedvanlig velbevaret skelet som laa i myrjord uten at man kunde iagttå spor av gravhaug eller gravanlæg. Paa skelettets bryst laa de som fig. 3

¹ U. T. Sirelius, Über die Art und Zeit der Zähmung des Renntiers. Journal de la Société Finno-Ougrienne XXXIII, no. 2. Jfr. samme forfatter: Über einige prototype des Schlittens, samme skriftserie XXX, no. 32.

² L. Pfeiffer, Beitrag zur Kenntnis der steinzeitlichen Fellbearbeitung. Zeitschr. f. Ethnol. 1910, s. 839 ff.

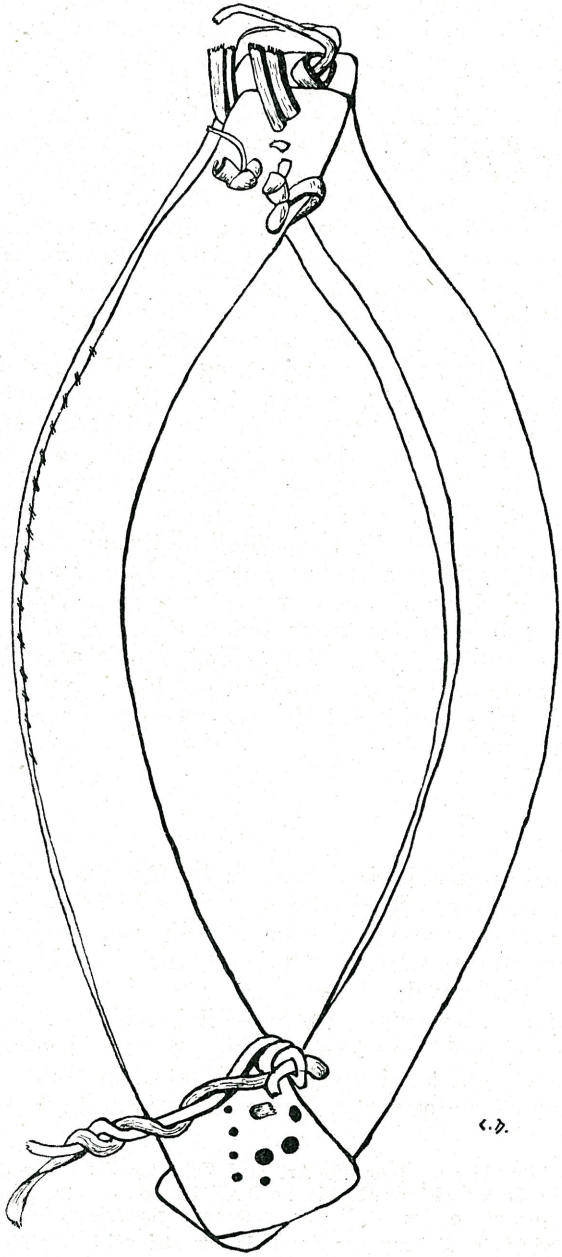

Fig. 2

avbildede skaalformede spænder av de enkle ældre former som tilhører det 9. aarhundrede, og ved laaret to smaa perler av ler og rav¹. Som alt spændene viser er skelettet av en kvinde. Ikke alle dele av det er indkommet til museet, men dog nok til at dr. H. Bryn har kunnet bestemme høiden til 163,5 cm. Skelettet har en mørkebrun patina som følge av at ha ligget i myrjord.

Vi synes her ikke at staa overfor et gravfund. Det maatte i saa tilfælde være en grav under flat mark, men vi har ellers ingen eksempler paa at myrer er blit valgt som sted for en saadan. Nærmest ligger det som nævnt at tænke paa et «Moorleichenfund», og hermed kan det passe bra at de oldsaker som fandtes kun er saker hørende til det personlige utstyr ganske som ved enkelte tilsvarende fund fra andre omraader. M. h. t. tid skiller det sig fra de øvrige, idet disse i de tilfælder hvor man har kunnet gjøre sig op en begrundet mening om deres alder, tilhører et tidligere tidsavsnit end vikingetiden. Om hvordan den kvinde hvis skelet er fundet ved *Sør-Kil*, er kommet i myren, kan intet uttales. Ved flere tilsvarende tyske og danske fund² staar det klart at man her har en illustration til Tacitus' omtale av at det hos germanerne var skik at straffe folk som hadde gjort sig skyldig i visse forbrydelser ved at grave dem ned i myrer. Og at erindringen om denne straffemetode og kanske den selv med, levet saa sent som i første halvdel av det 11. aarhundrede viser Torgny lagmands tale paa Upsalatinget, hvori han siger at svearne tidligere hadde kastet fem konger i en sump paa Morating³.

III.

I forbindelse med «Moorleichen» nævnes i den tyske arkeologiske litteratur gjerne myrfundne sko fra oldtiden over hvis utbredelse i Nordeuropa J. Mestorf har git en fortegnelse⁴. Det dreier sig altid om enkelte sko, aldrig par, og alle har det tilfælles at de har været sterkt slitt, da de av en eller anden grund blev nedlagt. Ogsaa fra Trøndelagen kjendes myrfundne sko, ialt to fund som dog har en lidt anden karakter end de tyske. Det første fund gjordes 1907 paa den lille men paa fortidslevninger rike ø *Tautra* ved Molde. Her fandtes ca. 25 cm. dypt i en myr og med en indbyrdes avstand av ca. 80 cm. et par sko av skind. Fig. 4 viser høire sko. Saale og overstykke er syet sammen med tette sting.

¹ Ab. 1879, s. 219.

² Annaler for nordisk Oldkyndighed 1836—37, s. 159 ff.

³ Heimskringla, Olav den helliges saga kap. 80.

⁴ J. Mestorf, Moorschuhe. Bericht des Schleswig-Holsteinischen Museums vaterländischer Altertümer 44, s. 5 ff.

Fig. 3 a

Fig. 3 b

Foran er skoen stumpet avrundet, baktill er saalen tilskaaret i en spids tunge som rækker et stykke op i overlæderet, hvor der findes et udsnit for at gi plads for tungen. Skoene er oventil forsynet med snoreremmer der gaar gennem lisser som i grupper paa 3 til 5 er anbragt rundt aapningen. Længden er ca. 22 cm.¹

Det andet skofund gjordes i den av H. S a x l u n d beskrevne² gamle paa øen *Orten*, Sandøy pgd., Romsdalen. Gammen, som

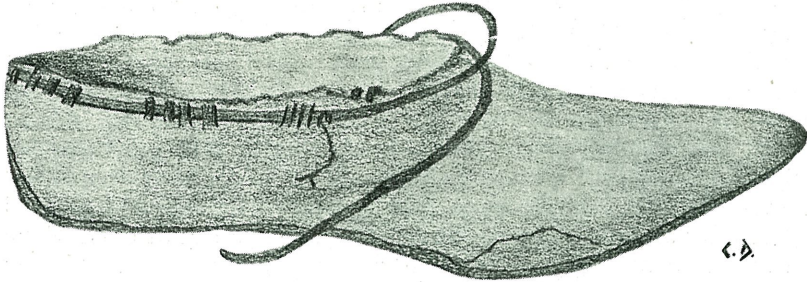

Fig. 4

var bygget av torv og træpæler i form av et rektangel, blev avdækket under torvtak i en ganske dyp myr. Dens fundament laa 1.8 m. dybt i myren og inde i tomten paa gammens bund fandtes med nogen afstand fra hverandre saalen og overlæderet av en ca. 23 cm. lang sko av samme form og materiale som skoene fra Tautra. Den eneste forskjel er at lissene loper tæt rundt hele aap-

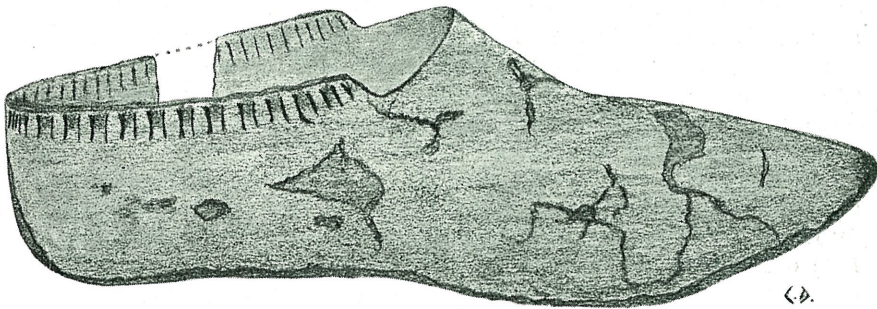

Fig. 5

ningen, samt at overlæderet har et udsnit foran paa vristen. Ellers har ogsaa denne sko den spidse tunge bak paa saalestykket og but avrundet snute (fig. 5). Desværre fandtes i gammen intet som kunde datere den. Foruten skoen optokes kun 13 almindelige rul-

¹ Skoene har inventarnummer T. 8203.

² H. S a x l u n d, *Orten-gammen*. T. V. S. 1909, no. 6.

lestene som viser tydelige slipemerker. Saxlund¹ gjør opmerksom paa at stenene er for haarde til at kunne anvendes som slipe-stene for jernredskaper, men derimot passende som slipe-stene for stensaker. Dette er dog et for spinkelt grundlag for en datering av gammen til steinalderen. Vi skulde vel ogsaa i saa tilfælde ha ventet at finde en rundbygning istedetfor en rektangulær.

I og for sig er skofundet i Ortengammen ikke saa merkelig, det er en slitt sko som blev efterlatt som ubrukelig i gammen. Langt større interesse knytter der sig til fundet fra Tautra, idet vi her synes at staa overfor et fund som maa sees i sammenheng med de nævnte tyske, selv om det her er et helt par og ikke bare en enkelt sko. Likesom de tyske har Tautraskoene været saa slitt at de var utjenlig for videre bruk. J. Mestorf har i sin ovenfor anførte avhandling² uten helt at kunne gi noget svar fremstillet spørsmålet om hvorfor man kastet gamle utbrukte sko netop i myrer eller sumpige steder. Meget ofte er det jo saa at oldfundene fra mark og myr skylder vi kulthandlinger, og denne forklaring er ogsaa den sandsynligste for skofundene, idet sko og netop gamle, brukte sko har spillet en stor rolle i nordboernes kultus og eksempler herpaa kan videre hentes i stort antal fra mange andre folk som det er fremført i Helge Rosén's religionshistoriske avhandling «Om dødsrike og dødsbruk i fornnordisk religion»³.

Spørsmålet om skoens alder er vanskeligere at besvare. Det synes dog klart at skoene fra de her nævnte to fund efter hele sin form og den maate de er forfærdiget paa maa være stort set samtidige, i hvert fald fra et og samme tidsavsnit. Det synes heller ikke rimelig at de er fra historisk tid. Der kjendes rigtignok saa faa sko fra forhistorisk tid at man ikke finder nogen støtte for en datering i andre fund, men hele den yderst primitive form og fundforholdene taler for at opfatte dem som oldtidsstykker. Nogen nærmere datering kan for øieblikket ikke gives.

Selv om vi altsaa ikke kan si at i et visst avsnit av oldtiden anvendtes sko av den type som her omtalt, har jeg dog ment det av interesse at faa dem avbildet og kort omtalt for derved at henlede opmerksomheten paa denne art myrfund.

¹ Sidst anf. sted, s. 7.

² J. Mestorf, anf. arb. s. 53 f.

³ Lund 1918.